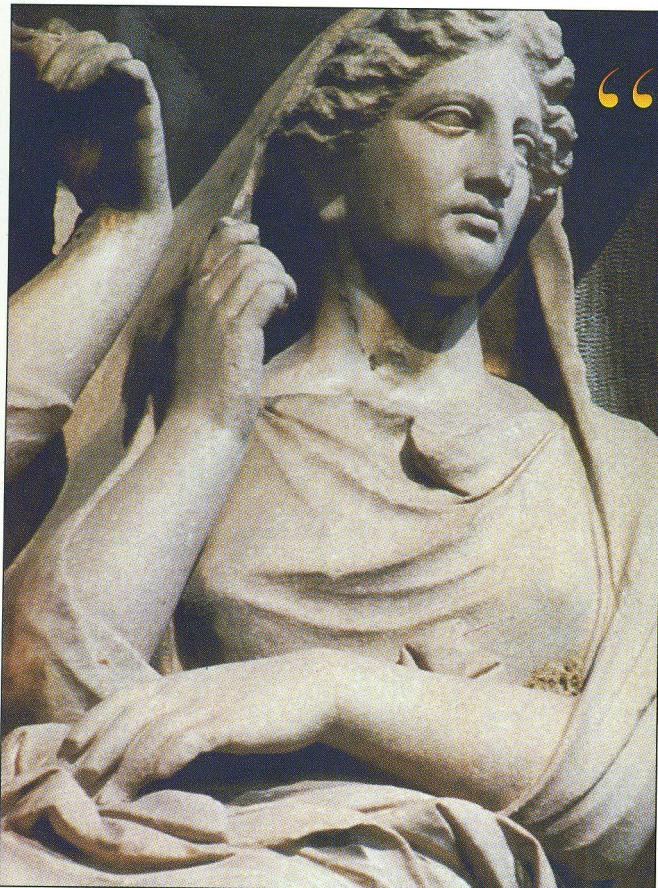

Της Ειρήνης Καμπερίδου

“Ντύθηκαν το φως”

Η ΜΟΔΑ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ

Χρησιμοποιούσαν αρώματα, έβαφαν τα μάτια τους, τα φρύδια τους, τα μαλλιά τους, έκαναν περμανάντ και φορούσαν ενδύματα, όχι τόσο για να καλύψουν όσο για να αναδείξουν το κάλλος.

Βασικό στοιχείο για όλες τις εποχές είναι ότι ενώ η ενδυμασία είναι σοβαρό πολιτιστικό, ιστορικό και κοινωνικό χαρακτηριστικό, εν τούτοις πάντοτε είναι δεμένη με την ελληνική έννοια της μορφής, του γούστου και του ωραίου.

Η αρχαία ενδυμασία

Η αρχαία ενδυμασία, λόγου χάρη, ήταν ένα ένδυμα που σκέπαζε και προστάτευε το σώμα. Τα διάφορα αξεσουάρ όμως προστέθηκαν και βελτίωσαν την εμφάνιση.

Ήταν ένα ορθογώνιο ύφασμα στην αρχή, που αγκάλιαζε πολύ ελεύθερα το σώμα και επέτρεπε μεγάλη άνεση και κίνηση. Δεν προσαρμόζόταν στο σχήμα του σώματος με κατάλληλο κόψιμο και δράψιμο.

Η μισογύμνια που δημιουργούσε ήταν απόλυτα φυσική για την εποχή και για το αλήμα, όπως φαίνεται στις αγγειογραφίες και στα γλυπτά της αρχαιότητας.

“Nec strangulet nec fluat” (Κοίντιλιανός): ούτε να σφίγει ούτε να πέφτει. Ο πιο απλός χιτώνας ήταν η “εξωμίς”, το ένδυμα που άφηνε τον ένα ώμο γυμνό.

Οι άνδρες στην αρχή δεν φορούσαν κανένα εσώρουχο. Οι γυναίκες όμως γνώριζαν τη χρήση του σουτιέν (στρόφιον).

Οι παιδικοί χιτώνες ήταν κοντοί και χωρίς ξώνες. Έτσι τα παιδιά μπορούσαν να κινούνται και να παίζουν πιο ελεύθερα.

Τα Σπαρτιατόπουλα, μετά τα 12 χρόνια, άφηναν το χιτώ-

H “ιστορία” της ενδυμασίας αρχίζει στον “Παράδεισο” με το φύλλο συκιάς και συνεχίζεται μέχρι σήμερα...

Αρχαιολόγοι, ανθρωπολόγοι, εθνολόγοι, ενδυματολόγοι και άλλοι ειδικοί ερευνούν τους λόγους οι οποίοι ανάγκασαν τον άνθρωπο να καλύψει το σώμα του με τον ένα ή τον άλλο τρόπο.

Ο άνθρωπος κάλυψε το σώμα του για προστασία εναντίον των καιρικών συνθηκών. Ορισμένοι επιμένουν ότι η άλλη κύρια αιτία ήταν η ανάγκη του ανθρώπου να γίνει ελκυστικός για να προσελκύσει το άλλο φύλο και να διαιωνίσει το είδος του ή ακόμα να γίνει αποκρουστικός και να εμπνέει φόβο στους εχθρούς του. Μια άλλη άποψη είναι ότι ο άνθρωπος, υποκινούμενος από το έμφυτο αίσθημα της ντροπής, έπρεπε να κρύψει το σώμα του.

Όποια και να ήταν η προέλευση ή η αιτία που ανάγκασε τον άνθρωπο να ντυθεί, όλοι αυτοί οι παράγοντες έπαιξαν το ρόλο τους στην εξέλιξη της ενδυμασίας και της μόδας σ' όλες τις εποχές και σ' όλο τον κόσμο.

Την ιστορία της ελληνικής ενδυμασίας μπορούμε να τη διαιρέσουμε σε γενικές γραμμές ως εξής: αρχαία ελληνική, βυζαντινή, νεοελληνική. Και στις τρεις φάσεις μπορεί να γίνει λόγος για τοπικά στοιχεία, για υποενότητες και για ιδιαίτερα χαρακτηριστικά.

να και φορούσαν το "ιμάτιον", που ήταν το συνηθισμένο πανωφόρι των Ελλήνων. Το τύλιγαν γύρω από το σώμα τους χωρίς να το στερεώνουν πουθενά και έμοιαζε μ' εκείνο που συνήθως φορούσαν οι φιλόσοφοι.

Η γυναικεία ενδυμασία δεν διέφερε από την ανδρική, όμως, η διαφορετική τακτοποιήση και η κοκεταρία τής έδιναν όψη τελείως διαφορετική.

Το γυναικείο ένδυμα, το πιο απλό, που τόσο σοκάριζε τους Αθηναίους, ήταν το "πέπλον". Το "πέπλον" ήταν πολύ ανοιχτό και κοντό (μίνι). Χρησίμευε ως χιτώνας και ιμάτιο συγχρόνως.

Ήταν ένα μάλλινο σάλι, πολύ στενό και εφαρμοστό, που το στερεώναν στον κάθε ώμο με μια αγγράφα μόνο. Δεν υπήρχε καμία ραφή και με την παραμικρή κίνηση φαινόταν το σώμα.

Γι' αυτό και ο Πλούταρχος αποκάλεσε τις νέες Σπαρτιάτισσες "φαινομηδίδες" (αυτές που δείχνουν τους μηδούς τους).

Οι γυναικές της αρχαίας Κρήτης ήταν πιο εξελιγμένες. Φορούσαν χιτώνες, αλλά μόνο από τη μέση και κάτω (τόπλες). Ήταν γυμνές από τη μέση και πάνω.

Τον ίδιο χιτώνα τον φορούσαν επίσης στηριγμένο στους ώμους με δύο αγγράφες, να πέφτει πολύ χαμηλά μπροστά και να φαίνεται το στήθος. Χρησιμοποιούσαν φαρδιές ζώνες με ξέσχα σχέδια για να στολίζουν την ενδυμασία τους.

Το μαγιό ήταν επίσης πολύ της μόδας στην αρχαία Κρήτη.

Απαραίτητα αξεσουάρ ήταν η βεντάλια, η ομπρέλα και το καπέλο - πολύ χρήσιμα αντικείμενα σε μια χώρα με τόσο ήλιο όπως η Ελλάδα.

Η ομπρέλα (σκιάθιον), όπως βλέπουμε σε πολλά ανάγλυφα και αγγεία του 5ου αιώνα π.Χ., είναι ίδια ακριβώς με τη σημερινή.

Η ελληνική βεντάλια είχε διάφορα χρώματα: Ήταν πράσινη, μπλε ή άσπρη, καμιά φορά είχε και το χρώμα του χρυσού.

Οι Μινωικοί φορούσαν πολύ μεγάλα και πολύχρωμα καπέλα με φτερά, ακόμα και μικρά στρογγυλά σαν το σημερινό μπερέ των Βάσκων.

Αν και οι γυναικές συνέχιζαν να υφαίνουν και να φτιάχνουν τα ρούχα τους οι ίδιες, πολλοί ράπτες είχαν αποκτήσει μεγάλη φήμη. Η Χίος, η Μήλητος και η Κύπρος έκαναν εξαγωγές στα κεντητά τους ρούχα. Οι τεχνίτες πολλών πόλεων κατασκεύαζαν φημισμένα μοντέλα, όπως του Αργούς, της Σικυώνας και της Ρόδου.

Τα υφάσματα που χρησιμοποιούσαν στην αρχαία Ελλάδα ήταν το λινό, το μάλλινο και το μετάξι.

Το τελειότερο και το παλαιότερο ύφασμα (λινό) στον κόσμο, προϊστορικής εποχής, σε χρώμα λευκό, ανακαλύφτηκε στο Λευκαντί της Εύβοιας και εκτίθεται σήμερα στο μουσείο της Ερέτριας.

Το καλύτερο λινό στον κόσμο σήμερα δεν μπορεί να συναγωνιστεί την τελειότητα αυτού του έργου τέχνης.

Το καλύτερο μετάξι στον αρχαίο κόσμο φτιαχνόταν στην Κω, αποικία των Μινωιτών.

Στα γυναικεία υποδήματα υπήρχε μεγαλύτερη ποικιλία σε σχήματα και ήταν πιο κομψά. Στο δέρμα των γυναικείων υποδημάτων όπως και στα ρούχα έδιναν διάφορα χρώματα: μαύρο, κόκκινο, άσπρο, κίτρινο.

Η λέξη "σάνδαλον" προέρχεται από την αρχαία Κρήτη. Είναι λέξη προ-ελληνική που την έχουν δανειστεί σχεδόν όλες οι γλώσσες του κόσμου.

Στα γυναικεία σανδάλια χρησιμοποιούσαν πάτους όπως και σήμερα, γιατί ακόμα και στην αρχαία Ελλάδα οι γυναικες ήθελαν να φαίνονται ψηλότερες.

Οι δερμάτινες μπότες, επίσης, προέρχονται απ' την αρχαία Κρήτη. Ήταν ψηλές, μόλις κάτω από το γόνατο (όπως οι σημερινές). Και οι Κρητικές προτιμούσαν τις μπότες τους με τακούνια.

Τα πρόσωπα που παριστάνονται πάνω στα αγγεία σπάνια φοράνε παπούτσια και είναι βέβαιο πως μέσα

στα σπίτια τους ήταν συνήθως ξυπόλυτοι. Ας μην ξεχνάμε όμως ότι πολλοί δούλοι και άνθρωποι του λαού περιπατούσαν ξυπόλυτοι στους δρόμους της Αθήνας.

Το ένδυμα έδειχνε και την κοινωνική τάξη. Σε καμία περίπτωση το αρχαίο ένδυμα, η περιβολή, δεν είχε το νόημα του "πακέτου" ή της illustration της μοντέρνας εποχής.

Γυναίκες και άνδρες που ήταν σε θέση ν' ακολουθήσουν τη μόδα της εποχής χρησιμοποιούσαν πολλά και διάφορα στολίδια και καλυντικά.

Έβαζαν αρώματα, έβαφαν τα μάτια και τα φρύδια τους (μαύρα ή καστανά), χρησιμοποιούσαν κρέμα ημέρας, κρέμα νυκτός, γαλάκτωμα καθαρισμού, κραγιόν, ρούζ, κρέμα μαλλιών...

Χρησιμοποιούσαν επίσης και μαλλιά πρόσθετα, καθώς και περούκες. Έβαφαν τα μαλλιά τους ξανθά ή μπλε. Έδειχναν όμως μεγαλύτερη προτίμηση για το ξανθό. Οι γυναίκες μαδουύσαν ή ξύριζαν τις περιττές τρίχες. Έκαναν περιμανάντ.

Έχουν βρεθεί σε ανασκαφές χτένες από ξύλο, κόκκαλο, μπρούτζο και ελεφαντόδοντο με τέτοια διακόσμηση που τις κάνει πραγματικά έργα τέχνης.

Άνδρες και γυναίκες χτενίζονταν κατά τον ίδιο σχεδόν τρόπο στην αρχαϊκή εποχή, αλλά οι Αθηναίες της κλασικής εποχής διατήρησαν τα πιο

περίπλοκα χτενίσματα που οι άντρες είχαν πια εγκαταλείψει. Αργότερα ο Μέγας Αλέξανδρος επέβαλε στους στρατιώτες του να κόψουν κοντά τα μαλλιά τους, γιατί θεωρούσε το μακρύ μαλλί εμπόδιο στη μάχη.

Το μακρύ μαλλί έγινε πια το χαρακτηριστικό σημάδι των φιλοσόφων και

των γυναικών. Οι ελεύθερες γυναίκες μόνο όταν πενθούσαν έκοβαν τα μαλλιά τους κοντά.

Οι γυναίκες καθώς και οι άνδρες στον αιώνα του Περικλή χρησιμοποιούσαν πολλά τεχνάσματα για να φαίνονται ωραιότεροι και δεν μιλήσαμε ακόμα για τα κοσμήματα.

Οι αρχαίοι Έλληνες έδωσαν τόση σημασία σ' αυτό που λέμε "κόσμημα" που η λέξη αυτή βγαίνει από αυτό που λέμε "κόσμος".

Στη Βεργίνα τα ευρήματα των γυναικείων τάφων είναι πλούσιοτερα. Ασυνήθιστα πλούσια και ιδιότυπα είναι τα κοσμήματα. Μας δίνουν μια εντυπωσιακή εικόνα της αρχαϊκής ενδυμασίας, η οποία γίνεται ακόμα πιο έντονη όταν σκεφτούμε το ένδυμα σαν θρησκευτικό σύμβολο ή τα ενδύματα κατά τις γιορτές, τους αγώνες, τα ταξίδια, το θάνατο, το θέατρο και τις άλλες εκδηλώσεις της ζωής.

Η ενδυμασία στην αρχαϊκή Ελλάδα μαζί με τις πρακτικές λύσεις και εφαρμογές που έχει, υπηρετεί σε μεγάλο βαθμό το αίσθημα του ωραίου, της εμφάνισης και της παρουσίας μέσα στην πόλη και τον κόσμο.

"Ντύθηκαν το φως". Αυτό το βλέπουμε στα αρχαϊκά ελληνικά γλυπτά κυρίως, όπου οι αρχαίες θεές φορούν θεία εντύματα, όχι τόσο για να καλύψουν όσο για να αναδειξουν το θείο κάλλος.